basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

# NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

## KEREITE YA 12

**SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)**

**PAMPIRI YA BOBEDI (P2)**

**PUDUNGWANA 2025**

**TATAISO YA HO TSHWAYA**

**MATSHWAO: 80**

**Tataiso ena ya ho tshwaya e na le maqephe a 28.**

**TATAISO YA HO TSHWAYA:**

- Ha mohlahlobuwa a arabile dipotso tse ngata ho feta palo e behilweng, tshwaya feela karabo ya pele **(Mohlahlobuwa ha a lokela ho araba potso e telele le dipotso tse kgutshwane mofuteng o le mong wa sengolwa)**.
- Haeba a arabile dipotso ka bone ba tsona dithothokisong tseo a ithutileng tsona KAROLONG YA A, (dithothokiso tseo a di rutilweng) tshwaya feela dipotso tse pedi tsa pele.
- Haeba a arabile dipotso tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane kapa a arabile tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse telele KAROLONG YA B le ya C, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele ya bobedi. Athe ha a arabile dipotso ka bone ba tsona, tshwaya karabo ya pele ho karolo e nngwe le e nngwe ha feela a arabile e le nngwe ya dipotso tse kgutshwanyane le e le nngwe ya dipotso tse telele.
- Ha mohlahlobuwa a nehelane ka dikarabo tse pedi, ya pele e fosahetse, mme ya bobedi yona e nepahetse, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele e e latelang.
- Ha dikarabo di nomorilwe di fosahetse, tshwaya ho ya ka tataiso ya ho tshwaya.
- Haeba mopeleto o fosahetse hoo o thunthetsang moelelo, fosisa karabo e jwalo. Haeba mopeleto o fosahetseng o sa thunthetse moelelo, tshwaya karabo eo e nepahetse.

**Potso tse telele:**

- Ha bolelele ba moqoqo bo le ka tlase ho palo ya mantswe e behilweng (kgutshwane), se behe kotlo hobane mohlahlobuwa o se a ntse a ipehile ka mosing. Haeba moqoqo o le molelele haholo, tshwaya ho ya ka seo mohlahlobuwa a se ngotseng o nto sekaseka sena le batshwai ba ka sehloohong. **Sebedisa ruburiki ya ho lekanyetsa e leqepheng la 3 le e leqepheng la 8 ho lekanyetsa moqoqo wa mohlahlobuwa.**

**Dipotso tse kgutshwane:**

- Haeba mohlahlobuwa a sa sebedisa matshwao a di-a-bulwa le di-a-kwalwa moo a lokelang ho qotsa, se behe kotlo.
- Bakeng sa dipotso tse bulehileng, se ka aba matshwao bakeng sa E/TJHE kapa KE A DUMELA/KE A HANA. Lebaka/Tshehetso ke yona e lokelang ho abelwa matshwao.
- Ha ho matshwao a ajwang bakeng sa NNETE/MAFOSI kapa NTLHA/MOHOPOLO. Lebaka/Tshehetso ke yona e lokelang ho abelwa matshwao.

## KAROLO YA A: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: THOTHOKISO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 10]

| Makgetha a ho lekanyetsa | Phihlello e babatsehang | Phihlello e supang bokgoni | Phihlello e mahareng | Phihlello ya motheo feela | Phihlello e haellang |
|---|---|---|---|---|---|
| **DIKAHARE**<br><br>Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya dintlha ho tswa thothokisong/ temeng.<br><br>**MATSHWAO A 6** | **5–6**<br>-O bontsha kutlwisiso e tebileng ya se botswang<br>-O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlwahlwa; di tshehetswa ho tswa thothokisong.<br>-Kutlwisiso ke e babatsehang ya mofuta wa sengolwa le thothokiso. | **4**<br>-O bontsha kutlwisiso, mme o hlalosa se botswang ka tshwanelo.<br>-O hlahisitse dintlha tse anelang ka tsela e kgotsofatsang.<br>-O hlahisitse dintlha tse utlwahalang, empa ha se tsohle tse tiisitsweng kamoo ho lokelang.<br>-O utlwisisa mofuta wa sengolwa le thothokiso. | **3**<br>-O bontsha kutlwisiso e mahareng ya se botswang.<br>-O hlahisitse dintlha tse seng kae ho tshehetsa sehlooho.<br>-Tse ding tsa dintlha tse hlahisitsweng ho tshehetsa sehlooho di ntle.<br>-Tse ding tsa dintlha di tsheheditswe, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle.<br>-Kutlwisiso ya motheo feela ya mofuta wa sengolwa le thothokiso. | **2**<br>-O bontsha kutlwisiso e sa kgotsofatseng ya se botswang.<br>-Ho batla ho se dintlha tse hlahisitsweng ho tshehetsa sehlooho.<br>-Kutlwisiso ya mofuta wa sengolwa le thothokiso ke e haellang. | **0–1**<br>-Ha a bontshe kutlwisiso ya letho ya se botswang.<br>-Dintlha tse tshehetsang ha di hlahiswe ho tswa thothokisong.<br>-Mohlahlobuwa ha a utlwisise hantle mofuta wa sengolwa le thothokiso. |
| **SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO**<br>Sebopeho, nehelano le tlhophiso ya mehopolo. Tshebediso ya puo, sehalo le setaele tse sebedisitsweng<br>**MATSHWAO A 4** | **4**<br>-Sebopeho se hlahisitswe ka tsela e momahaneng.<br>-Dintlha di utullotswe hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng.<br>-Tshebediso ya puo, sehalo le setaele ke tse butswitseng, tse susumetsang le ho nepahala.<br>-O batla o hloka diphoso tsa puo, tsa mopeleto le tsa matshwao a puo/a ho bala. | **3**<br>-Sebopeho ke se hlakileng, mme dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang,<br>-Tlhahiso ya mehopolo ke e utlwisisehang.<br>-Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di nepahetse. | **2**<br>-O hlahisitse bopaki bo seng bokae ba sebopeho.<br>-Tlhahiso ya mehopolo e a haella, ha e hlalohanyehe, mme ha e na momahano.<br>-Diphoso tsa tshebediso ya puo ha se tse kaalo, mme sehalo le setaele ha se tse loketseng. | **1**<br>-Sebopeho se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseng.<br>-Mehopolo ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang.<br>-Sehalo le setaele ha se tse loketseng. | **0–1**<br>-Moqoqo o bopehile ka tsela e fokolang.<br>-Ho na le diphoso tse tshabehang tsa tshebediso ya puo le setaele se fosahetseng. |

**ELA TLHOKO:** Ha karabo ya mohlahlobuwa e tswile lekoteng mme a sa bua ka Dikahare hohang, feela a ngotse moqoqo wa boiqapelo, mo abele 0 bakeng sa dikahare le tshebediso ya puo.

## KAROLO YA A: DITHOTHOKISO

## POTSO YA 1: 'LE AHLOLWA KE MANG?' – TM Lethota

**TATAISO HO BATSHWAI**:
Motshwai a bale nehelano ya mohlahlobuwa e lokelang ho hlahiswa sebopehong sa moqoqo. Sena se bolela hore nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya hore ho be le selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo. Moqoqo o tlameha ho hlahiswa ka tsela e supang kgokahano le momahano ya dintlha, dipolelo le diratswana.

Motshwai a tadime makgetha ana a mabedi a latelang ha a tshwaya moqoqo ona: Dikahare le Sebopeho le Tshebediso ya puo.

**Selelekela**
Mohlahlobuwa a ka lelekela ka polelo kapa potso e tsosang thahasello le ho hlalosa tomatso. Moqoqo ona ke oo ho ona mongodi a sekasekang dikahare tsa wona mme a bontsha ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.

**Dikahare**
**Karabo e ka lebellwang**
Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanana le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo. A hokele ditaba tsa seratswana le tsa se se latelang ho tlisa momahano. Mohopolo wa sehlooho o hodiswe ka dintlha, mme o ntshetswe pele ka ho nnetefatsa/tiisa ka mehlala e tswang thothokisong ho totobatsa ntlhakemo ya hae. Moqoqo e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka thothokisong. Dikahare tsa moqoqo di bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore sethothokisi se sebedisitse tomatso kapa eng ho kgalema batho ba ahlolang ba bang jwalo kaha eka bona ha ba na diphoso. A boele a hlakise ka dintlha tse amanang le bophelo ka kakaretso ho matlafatsa ntlha ya hae.

- Molathothokisong wa 2 sethothokisi se sebedisitse tomatso e le ho kgalema le ho seholla batho ba bolayang ba bang. O kgalema ketso ya ho bolaya eka ba na le tumello ya ho etsa seo empa nnete ke hore ha ho motho ya nang le tokelo ya ho bolaya e mong.
- Molathothokisong wa 5 sethothokisi se sebedisitse tomatso e le ho kgalema mapolesa kapa batho ba tshwarang batho ba tsamayang ba tahilwe ditseleng. Tomatso ke hore le ona mapolesa a nwa jwala le ho feta bao ba ba tshwarelang botahwa. O kgalema boikaketsi ba ho tshwarela batho diphoso tseo bona ba fetelletseng ho tsona.
- Molathothokisong wa 8 sethothokisi se sebedisitse tomatso ho kgalema ba sehollang mashodu empa bona e le a fetelletseng. O sebedisa tomatso ho hlakisa hore boshodu ba bona ke bo fetelletseng kaha ba utswa le ntho tse se nang molemo jwalo ka mamao.
- Molathothokisong wa 11 sethothokisi se kgalema le ho seholla batho ba inkelang molao matsohong ka ho ahlola 'bomabeta' empa bona ba bile ba beta le 'masea'. O kgalema ketso ya ho ahlola batho ba bang empa bona ba etsa diphoso tse fetelletseng.

Sethothokisi se sebedisitse tomatso molathothokisong wa 14. Mona se kgalema le ho seholla batho ba hloileng babui ba nnete, empa bona ba rata ho bua leshano kamehla. O kgalema ketso ena kaha ho nepahetseng ke ho buwa nnete eseng leshano.

**Phethelo**
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo ya hae le ho fana ka kakaretso ya mabaka ao a faneng ka ona. A fane ka kgothalletso/tshisinyo/kakanyo/tharollo.

**(Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.)**

**ET: Bahlahlobuwa ba hananang le mohopolo ba lokela ho kgodisa batshwai hore ha ho tomatso eo ba e bonang, e sebediseditsweng ho seholla baikaketsi.**

- **(Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa ka botebo, a tsebe ho mo abela matshwao a mo tshwanelang.)** **(10)**

**Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:**

| **Makgetha a tekanyetso** | **Matshwao** | **Senotlolo** |
|---|---|---|
| Dikahare<br>Sebopeho le Tshebediso ya Puo | 06<br>04 | Dik. =<br>STP = |
| **Matshwao ohle** | **10** | |

**ELA TLHOKO:** Ha karabo ya mohlahlobuwa e tswile lekoteng, motshwai a mo abele matshwao a dikahare le tshebediso ya puo ya kgato ya pele feela.

## POTSO YA 2: 'TLHAHO YA MOSHOESHOE' – DCT Bereng

2.1 Phetapheto ya mantswe e diehehisitsweng.✓ (1)

2.2
- Anastrofi: Ho qatsohisa mantswe ‘ke lang’ ho a fa kgatello.
- Lebotsi.
  - Le sebedisitswe ka sepheo sa ho makalla lerata le utlwahalang motseng oo tsatsing leo.
  - Ho hatella taba ya hore banna le basadi ba ne ba hlile ba phethesela.
  - Ho toboketsa hore letsatsing leo batho ba ne ba ithabisa ka ho letsa diletsa tse fapaneng.
  - Ho ngoka thahasello ya mmadi
- Karaburetso ya kutlo. ✓ E sebedisitswe ka sepheo sa ho hlakisa hore motseng ho ne ho le lerata la thabo mohla tlhaho ya morena Moshoeshoe.
- Kgonyetso: Mola 2, 8, 9. E sebedisitswe ka sepheo sa ho fokotsa dinoko ba lentswe ho fa lentswe sefutho
- Ho potlakisa morethetho wa molathothokiso.
- Karaburetso ya pono. E sebedisitswe ka sepheo sa ho hlakisa hore batho ba ne ba bonahala ba ya hodimo le tlase.
- Kgefutsohare. E sebedisitswe ka sepheo sa lekalekanya moelelo wa mantswe hoa le houtsa le piipii le pii.✓✓ (3)

**[Tshwaya karabo e le nngwe feela.]**

2.3 Ba a ngangisana.✓ (1)

2.4 Mothofatso.✓ (1)

2.5
- Ho fokotsa bolelele ba lentswe molemong wa ho tlisa kgatello/sefutho lentsweng lena 'sefahleho'.
- Bakeng sa ho potlakisa morethetho wa molathothokiso.✓✓

**[Tshwaya karabo e le nngwe feela.]** (2)

2.6 Maikutlo a kananelo/thabo.✓ Ke ananela le ho thabela ho tseba ka ditaba tsa tlhaho ya motho ya ileng a qetella e le Morena ya tummeng wa setjhaba sa Basotho. ✓ (2)

**[Dikarabo tsa bahlahlobuwa tse nepahetseng di ananelwe haholo ha di buawa ka maikutlo a thabo]** **(10)**

## POTSO YA 3: 'TSWALO LA KA LE A HANA' – KPD Maphalla

3.1
- Mothofatso.✓
  - ‘Tswalo la ka le a hana morena’ (Molathothokiso wa 1)
  - ‘Tswalo la ka ha le dumele mobabatsehi’(Molathothokiso wa 2)
  - 'Lona le re mafutsana le ona ke batho.' (Molathothokiso wa 4) ✓
- Kganyetsano ya mehopolo.
  - Ha wena o re ke hlekefetse mekopakopa
  - Lona le re mafutsana le ona ke batho. (2)

**[Tshwaya karabo e le nngwe feela]**

3.2 Ke lentswe 'tswalo' kapa lentswe ‘hana’.✓ Ke ho toboketsa/ho hatella tshabo eo a nang le yona ka ha letswalo la hae ha le mo dumelle ho etsa bobe./Ho tlamahanya melathothokiso ya 9 le 10. ✓✓ (3)

3.3 O bolela hore ditaba tse buuwang ka molomo feela ha di na molemo kaha di hloka bopaki bo tiileng.✓ (1)
**[Dikarabo tsa bahlahlobuwa tse nepahetseng tse bontshang hore taba di ntle ka bopaki di ananelwe]**

3.4
- Ho hatella mohopolo wa hore letswalo la hae ha le mo dumelle ho etsa ho fosahetseng.
- Ke ho fa thothokiso morethetho molemong wa hore motho a mamele letswalo la hae maemong ohle. ✓✓
- Ho etsa hore mantswe ao a dule a ntse a duma kelellong ya mmadi. (2)

(Tshwaya bohlokwa bo le bong feela.)

3.5
- Ke ntlha. Majakane a dumela hore Modimo ke ngaka ya mafu ohle. ✓✓ (2)
- Mohopolo. Ha se batho bohle ba dumelang ho Modimo. Ba bang ba dumela ho boramahlale kapa ho dingaka tsa setso. **(10)**

**[Tshwaya karabo e le nngwe feela. Dikarabo tsa bahlahlobuwa tse nepahetseng di ananelwe]**

## POTSO YA 4: 'KE MOTSHO, KE MOTLE' – KPD Maphalla

4.1 Tshwantshiso ✓
Le nna ke Seilatsatsi ha ke tlakasele. (Molathothokiso wa 16) ✓ (2)

4.2 Di e binne di … ✓
- Ke ho toboketsa/ho hatella tsela eo dikgeleke di neng di bina ka yona.
- Ho tlamahanya melathothokiso ya 6 le 7. ✓✓ (3)

**(Tshwaya bohlokwa bo le bong feela.)**

4.3
- Ke ema kapele ha ke thonngwa ka lebitso (Molathothokisong wa 14)
- Le ha a itshasitse mabewana a lefatshe (Molathothokiso wa 15). ✓ (1)

**[Tshwaya karabo e le nngwe feela.]**

4.4
- E lekalekanya moelelo wa mantswe a mabedi, e leng **botsho** le **botle**.
- Ka sepheo sa ho toboketsa mohopolo wa hore le batho ba batsho ba ntse ba le batle.
- Ho kgina morethetho wa molathothokiso.
- Ho fokotsa bolelele ba molathothokiso.✓✓ (2)

**[Tshwaya bohlokwa bo le bong feela.]**

4.5 Thothokiso ena e ntshusumetsa hore ke be motlotlo mme ke ananele botsho ba ka ekasita le ho elellwa botle ba mmala oo ke tswetsweng le wona.✓✓ (2)
**[Dikarabo tsa bahlahlobuwa tse nepahetseng di ananelwe]** **(10)**

## POTSO YA 5: NKEKE KA BA SWETSA – TM Lekitlane

5.1 - Anastrofi/Qatsohiso
- Phetapheto ya moelelo✓
**(Tshwaya karabo e le nngwe feela.)** (1)

5.2 Phetapheto ya mantswe e tsepameng.✓ (1)

5.3 Kgonyetso.✓
- Ho fokotsa bolelele ba lentswe molemong wa ho tlisa kgatello/sefutho lentsweng lena 'dimpe'.
- Bakeng sa ho potlakisa morethetho wa molathothokiso.✓✓ (3)
**(Tshwaya bohlokwa bo le bong.)**

5.4 Mothofatso ✓ (1)

5.5 Ke thuto ya hore bobe ha bo kgutlisetswe ka bobe. Ho feta moo o ka mpa wa rata bahlekefetsi ba hao ho e na le ho iphetetsa ho bona, ho ba fa lerato le mosa ho tlo o fa kgotso mme o hlole dira tsa hao.✓✓ (2)
**[Ho elwe tlhoko dikarabo tsa bahlahlobuwa tse nepahetse mme di tshwauwe ka nepo]**

5.6 Mona sethothokisi se sebedisitse lentswe lena ho hlakisa hore le ha taba ya hore ba ne ba mo tshwere hampe ka bokgopo, e mo utlwisa bohloko, yena a ke ke a kgutlisetsa bobe ka bobe kapa ho na ho iphetetsa ketsong tseo tsa bona tsa ho hloka botho. ✓✓ (2)
**[Ho elwe tlhoko dikarabo tsa bahlahlobuwa tse nepahetse mme di tshwauwe ka nepo]** **(10)**

**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30**

## MOQOQO WA KGANG

| Mefuta ya Ditema | Ditema tsa Phetelo/o hlalosang | Ditema tsa Dinnete | Ngangisano/o sa nkeng lehlakore (Ditema tse susumetsang) |
|---|---|---|---|
| Sebopeho sa seratswana | **Mohato/Setepe**<br>• Moralo wa mantlha o hatellang hodima ditsela tse itseng tsa ho etsa dintho le tsa phetelo tse itshetlehileng hodima tlhahlamano ya diketsahalo ho latela nako.<br>• Polelo ya mohopolo wa sehlooho<br>• Dipolelo tsa tlatsetso ho bontsha tlhahlamano ya diketsahalo. | **Ketane**<br>• Dipolelo tse hlahang di latelana di hokahantswe ke polelo e tlang pele.<br>• Polelo ya mohopolo wa sehlooho<br>• Dipolelo tsa tlatsetso | **Mokolokotwane**<br>Mathathama a dingangisano/dinnete tse phaelletsweng ho tshehetsa ntlha e itseng.<br>**Botsitso**<br>Ho tshehetsa mahlakore ka bobedi ka dingangisano tse lekalekanang mabapi/kgahlanong le ntlhakgolo, e le ho fana ka tekatekano lehlakoreng ka leng.<br><br>**Ngangisano:**<br>Selelekela – ntlhakemo e hlake<br>**Mmele:**<br>Polelo ya mohopolo wa sehlooho.<br>**Bopaki** – dipolelwana tse tshehetsang polelo e jereng mohopolo wa sehlooho.<br>**Bopaki** – Bo tswang ka hara sengolwa.<br>**Tlhaloso ya bopaki** – ho bontsha kamoo e tsamaellanang le polelo e jereng mohopolo wa sehlooho kateng.<br>• Lehokela le tlisang momahano diratswaneng.<br>• Dingangisano tse latelwang ke ditlhaloso<br><br>**Phethelo:**<br>• Dikgothaletso<br>• Kgutsufatso/phethelo<br>• Ntlhakemo e hlahelle<br><br>**O sa nkeng lehlakore:**<br>Selelekela – ntlhakemo e hlake<br>**Mmele:**<br>Polelo ya mohopolo wa sehlooho<br>**Bopaki** – dipolelwana tse tshehetsang polelo e jereng mohopolo wa sehlooho.<br>• Tlhaloso ya bopaki ho bontsha kamoo e tsamaellanang le polelo e jereng mohopolo wa sehlooho.<br>• Lehokela le tlisang momahano diratswaneng.<br>• Dintlha tse kgahlanong le sehlooho hammoho le mabaka.<br>**Bopaki** – Bo tswang ka hara sengolwa.<br><br>**Phethelo:**<br>• Dikgothaletso<br>• Kgutsufatso/phethelo<br>• Ntlhakemo e hlahelle |

## KAROLO YA B LE C: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: PADI LE TSHWANTSHISO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

| **Makgetha a ho lekanyetsa** | **5. Phihlello e babatsehang** | **4. Phihlello e supang bokgoni** | **3. Phihlello e mahareng** | **2. Phihlello ya motheo feela** | **1. Phihlello e haellang** |
|---|---|---|---|---|---|
| **DIKAHARE**<br><br>Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya dintlha ka mabaka ho tswa sengolweng.<br><br>**MATSHWAO A 15** | 12–15<br>-Karabelo e hlahisitswe ka tsela e babatsehang: 14–15<br>-Karabelo e hlahisitswe ka bokgabane: 12–13<br>-Sehlooho se manollotswe ka botebo<br>-O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlwahlwa tse tshehetswang ho tswa sengolweng<br>-O bontsha kutlwisiso e babatsehang ya sengolwa. | 9–11<br>-O bontsha kutlwisiso, mme o manollotse sehlooho ka bokgoni<br>-O hlahisitse karabelo e batlang e anela<br>-Tse ding tsa dintlha ke tse utlwahalang, empa ha se tsohle tse tiisitsweng kamoo ho lokelang<br>-Bopaki ba kutlwisiso ya mofuta ona wa sengolwa bo a bonahala. | 6–8<br>-Kutlwisiso ke e mahareng ya sehlooho; ha se dintlha tsohle tse utullotsweng ka botlalo<br>-Tse ding tsa dintlha di tshehetsa sehlooho<br>-Dintlha tse ding di tsheheditswe, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle<br>-O bontsha kutlwisiso e ka mmoho ya mofuta ona wa sengolwa. | 4–5<br>-Kutlwisiso ke e haellang ya sehlooho; boholo ba dintlha ha di a utullwa ka botlalo.<br>-Ke dintlha tse fokolang feela tse tshehetsang sehlooho.<br>-O hlahisitse dintlha tse seng kae tse tsamaelanang le sehlooho<br>-O bontsha kutlwisiso e fokolang ya mofuta ona wa sengolwa | 0–3<br>-O bontsha kutlwisiso e fokolang ya sehlooho<br>-Boiteko bo fokolang ba ho araba potso<br>-Dintlha ha se tse kgodisang<br>-Mohlahlobuwa ha a utlwisise hantle mofuta ona wa sengolwa. |
| **SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO**<br>Sebopeho, tlhophiso ya mehopolo le nehelano e nang le neeletsano e momohaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehalo tse sebedisitsweng temeng.<br>**MATSHWAO A 10** | **8–10**<br>-Sebopeho se momahaneng<br>-Selelekela le qetelo di a babatseha<br>-Dintlha di utullotswe hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng<br>-Tshebediso ya puo, sehalo le setaele ke tse sutsitseng, tse susumetsang le ho nepahala | **6–7**<br>-Sebopeho ke se hlakileng, mme dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang.<br>-Selelekela le qetelo mmoho le diratswana tse ding di hlahisitswe ka tsela e momahaneng.<br>-Dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang.<br>-Puo, sehalo le setaele boholo di nepahetse. | **4–5**<br>-O hlahisitse bopaki bo itseng ba sebopeho<br>-Tlhalohanyo le momahano di teng leha di kgera<br>-Ho na le moo tshebediso ya puo e fosahetseng ha sehalo le setaele tsona di batla di loketse<br>-Tlhahiso ya mehopolo e a haella, ha e hlalohanyehe, mme ha e na momahano<br>-Popo ya diratswana e batla e nepahetse | **2–3**<br>-Sebopeho se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseng<br>-Mehopolo ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang<br>-Diphoso tsa tshebediso ya puo di totobetse<br>-Sehalo le setaele ha di a lokela mosebetsi<br>-Popo ya diratswana e fosahetse. | **0–1**<br>-Kgaello ya ho rala sebopeho ka tshwanelo e sitisa phallo ya mehopolo<br>-Tshebediso ya puo le ya setaele tse fosahetseng di hlahisitse tema e fokolang haholo<br>-Popo ya diratswana e fosahetse |
| **MATSHWAO** | **20–25** | **15–19** | **10–14** | **5–9** | **0–4** |

**Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:**

| **Makgetha a tekanyetso** | **Matshwao** | **Senotlolo** |
|---|---|---|
| Dikahare<br>Sebopeho le Tshebediso ya Puo | 15<br>10 | Dik. =<br>STP = |
| **Matshwao ohle** | **25** | |

**ELA TLHOKO:** Ha karabo ya mohlahlobuwa e tswile lekoteng, motshwai a mo abele matshwao a dikahare le tshebediso ya puo ya kgato ya pele feela.

**POTSO YA 6: *BOTSANG LEBITLA* – KPD Maphalla**

**Selelekela**
Mohlahlobuwa a ka lelekela ka polelo kapa potso e tsosang thahasello le ho hlalosa hore ho ba kgutsana ke maemo a jwang a bophelo. Moqoqo ona ke oo ho ona mongodi a tshohlang dikahare tsa wona mme a bontsha ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.

**Karabo e ka lebellwang**
Moqoqong o sa kgetheng lehlakore, mongodi o tshohla mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae, le hoja a sa sielle dintlha tse tshehetsang lehlakore le leng.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo. A hokele ditaba tsa seratswana le tsa se se latelang ho tlisa momahano. Mohopolo wa sehlooho o hodiswe ka dintlha, mme o ntshetswe pele ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng le bophelong ka kakaretso ho totobatsa ntlhakemo ya hae le lehlakore le leng. Moqoqo e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Dikahare tsa moqoqo di bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore kgutsana ho phela e marapo a thata. A boele a hlakise ka dintlha tse amanang le bophelo ka kakaretso ho matlafatsa ntlha ya hae.

**Phethelo**
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo le kakaretso ya mabaka ao a fanang ka ona. A fane ka kgothalletso/ tshisinyo/ kakanyo/tharollo.

(**Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.)** **[25]**

**POTSO YA 7: *BOTSANG LEBITLA* – KPD Maphalla**

7.1 Ke taba ya hore monnamoholo Kgwiti ha a ka a rarolla bothata ba hae jwalo kaha yena a ne a hopotse.✓ (1)

7.2 Mongodi o qotsa ditaba tse tswang ka hare ho Bebele sengolweng sa hae, tse amanang le ho lekwa ha Jobo ke Satane.✓ (1)

7.3 Tabeng ya hore Moruti Ditabe a be le ngwana le Mmamasolomane ya ileng a rehwa lebitso la Ditaba. ✓ (1)

7.4 Ke kgethollo eo Mmamasolomane a neng a e na le yona kgodisong ya bona, ho lebisitseng hore bomotswalae ba mo hlorise lapeng la bo bona. ✓ (1)

7.5
- Ke ho elelliswa batho hore ha motho e mong a kgahlapetsa e mong, eo o qetella a thefulehile maikutlo a iphumane a se a lelera hohle.
- Ka sepheo sa ho mo kopanya le Tsietsi hore a mo hlabe malotsana ka tsa bophelo ba lenyalo. ✓✓

**(Tshwaya karabo e le nngwe feela.)** (2)

7.6 Ke ketsahalo ya hore lelapa la habo le hlokahale kaofela kotsing ya koloi mme ho sale yena feela, kamora lepato e be mohatsa wa malomae Kotsi o hana ho mo nka a mo hodise.✓✓ (2)

7.7
- Ke ketsahalo ya hore Monnamoholo Ramabanta a amohela Tsietsi le Tseleng lapeng la hae ka matsoho a mofuthu ebile a ba reha mabitso a matjha.
- Ha Tsietsi a se a thatafallwa ke bophelo, a batla ho iphetetsa ho babolayi ba Tseleng o ile a isa ngwana ha monnamoholo Ramabanta.✓✓

**(Tshwaya karabo e le nngwe feela.)** (2)

7.8 Mongodi o bolela hore ba lokela bolauwa ba le babedi.✓ (1)

7.9 Ke Mantsoteng. ✓ Nakong eo Tsietsi a neng a batla ho itseba, a qakehile, o ne a mathela ho nkgono Mantsoteng ho mo qoqela makukuno a hae ka tshepo ya hore eo o tla mo fa tharollo mathateng ao haele Moruti Moshebi o ne a sa qoqe le yena ditaba tse tebileng hakaalo. ✓ (2)

7.10 Tsietsi le Tsipane ba ile ba tshwara lepolesa, ba le nkela koloi mme Tsipane a le shapa. Ha ba le lokolla, ba re le se ke la ya sepoleseng, eitse ha le leka ho ya teng, ba le thunya. ✓ (2)

7.11 Ke molwantshi/mohanyetsi. ✓ O ne a etsa matsapa ohle a ho bolaya Tsietsi kamora hore a hlalane le yena a bile a mmatlela le dikebekwa hore di mmolaye.✓ (2)

7.12 Tsietsi o ile a ya kerekeng a iphotlaisitse e le ntatemoholo, ka maikemisetso a ho ya bolaya Kgephoha Qamaka, e le ho iphetetsa kaha Kgephoha a ile a bolaya Tseleng.✓ (1)

7.13 Ke tsitsipano, e leng moo babadi ba tshohelang mophetwa kapa baphetwa ka maemo a kotsi ao ba iphumanang ba le ka hare ho ona.✓✓ (2)

7.14 Kgephoha e ne e le sekebekwa se mekgwa e mebe mme kamora ho sokoloha o ile a tlohela mekgwa eo ya ho ba sekebekwa yaba o kena kereke. Ka lebaka lena, mongodi o mo rehile Kgephoha hobane a ile a lesa kapa a kgephoha mesebetsing e sa lokang mme a sokolohela diketsong tse lokileng.✓✓

**(Maikutlo a bahlahlobuwa a nepahetseng a ananelwe.)** (2)

7.15 Tomatso ke maemo a phehisanang le seo babadi ba se lebelletseng Mohanuwa ke yena ya ileng a hlala Tsietsi pele, a ba a ratana le Makgaola empa ha Tsietsi a se a iphumanetse kgarebe e ntjha e leng Tseleng o se a boulela mme a ikana hore ha ho kgarebe e nngwe e tla ratana le Tsietsi.✓✓✓ (3)

**[25]**

**POTSO YA 8: *DIEPOLLO* – T Seema**

**Selelekela**
Mohlahlobuwa a ka lelekela ka polelo kapa potso e tsosang thahasello le ho hlalosa hore motswalle ke motho ya jwang bophelong. Moqoqo ona ke oo ho ona mongodi a tshohlang dikahare tsa wona mme a bontsha ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.

**Karabo e ka lebellwang**
Moqoqong o sa kgetheng lehlakore, mongodi o tshohla mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae, le hoja a sa sielle dintlha tse tshehetsang lehlakore le leng.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo. A hokele ditaba tsa seratswana le tsa se se latelang ho tlisa momahano. Mohopolo wa sehlooho o hodiswe ka dintlha, mme o ntshetswe pele ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng le bophelong ka kakaretso ho totobatsa ntlhakemo ya hae le lehlakore le leng. Moqoqo e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Dikahare tsa moqoqo di bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore motswalle a ka ba le makgabane kapa a a hloka bophelong. A boele a hlakise ka dintlha tse amanang le bophelo ka kakaretso ho matlafatsa ntlha ya hae.

**Phethelo**
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo le kakaretso ya mabaka ao a fanang ka ona. A fane ka kgothalletso/tshisinyo/ kakanyo/tharollo.

(**Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.)** **[25]**

**POTSO YA 9: *DIEPOLLO* – T Seema**

9.1 Ke Nkgono Motsokapere. ✓ (1)

9.2 Baahi ba Buasono ba ne ba re Motsokapere ke moloi. ✓ (1)

9.3
- O ne a ilo bona sebonwang.
- Morena o ne a epile pitso. ✓

**(Tshwaya karabo e le nngwe feela.)** (1)

9.4 Leemisa ha a ka a bolella Diepollo hore ke yena ya bakileng hore Mmadiepollo a tlohe lapeng kaha o ne a batla ho mo kenela mme yena a sa batle. ✓ (1)

9.5 Ketsahalong eo Nkgono Motsokapere a neng a tshwerwe moreneng mme a belaellwa ka boloi. ✓ (1)

9.6 Ke taba ya hore Dikenkeng a ntshe makunutu a Diepollo a a qoqele mohlankana wa hae Moses.✓ (1)

9.7 Ke ketsahalo ya hore Diepollo a batlane le batswadi ba hae, hoo e bile sesupo sa hore a ke ke a dula nqa e le nngwe.✓✓ (2)

9.8 Mmamolete o ile a thusa Diepollo ka ho fumana sebaka seo ntatae a neng a sebetsa ho sona e leng Roma. Ntle le thuso ya Mmamolete Diepollo a ka be a sa ba le lesedi leo.✓✓ (2)

9.9 Tjhe, molao wa naha ha o dumelle batho ho inkela molao matsohong kapa ho bolaya batho ba bang, ho sa kgathallatsehe tlolo ya molao eo ba e entseng.✓✓ (2)

9.10 - Ke tsitsipano, e leng moo babadi ba tshohelang mophetwa ka maemo a kotsi ao a iphumanang a le ka hare ho ona. ✓✓
**(Tshwaya karabo e le nngwe feela.)** (2)

9.11 Karaburetso ya kutlo.✓ (1)

9.12 Dikenkeng ke mohlohlelletsi. ✓ O ne a anya Diepollo leleme e re ha a se a fumane ditaba, a di ise ho Moses ebe eo o di fetisetsa sepoleseng.✓ (2)

9.13 Bakudi ba batho ba basweu ba ne ba sa batle ho thuswa ke baoki ba batho ba batsho.✓ (1)

9.14 Ke sepheo sa ho rarahanya ditaba ka ho fa Diepollo monyetla wa ho kgutlisetsa botle boo Mamolete a kileng a mo etsetsa bona kaha motho ha a o entse hantle, o lokela ho mo etsa hantle le wena. ✓✓ (2)

9.15 Ke Dikenkeng. ✓Diepollo o ne a mo qoqela makunutu ohle a hae ka ha e ne e le motswalle wa hae mme a mo tshepa athe Mamolete yena o mpile a mo thusa ka ho mo lemosa letshwao la tswalo le hore o tla fumana ba habo hokae. ✓ (2)

9.16 Tomatso ke maemo a phehisanang le seo babadi ba se lebelletseng Mmapelepele o ne a phela ka dikgomo tse siilweng ke ntata Diepollo empa o ne a hana ha monna a batla ho rekisa dikgomo tseo hore a rute Diepollo. Athe dikgomo ke lefa la Diepollo leo a tlamehang ho iphedisa ka lona.✓✓✓ (3)
**[25]**

**POTSO YA 10: *MME* – NP Maake**

**Selelekela**
Mohlahlobuwa a ka lelekela ka polelo kapa potso e tsosang thahasello le ho hlalosa hore mme ke motho ya jwang bophelong. Moqoqo ona ke oo ho ona mongodi a tshohlang dikahare tsa wona mme a bontsha ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.

**Karabo e ka lebellwang**
Moqoqong o sa kgetheng lehlakore, mongodi o tshohla mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae, le hoja a sa sielle dintlha tse tshehetsang lehlakore le leng.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo. A hokele ditaba tsa seratswana le tsa se se latelang ho tlisa momahano. Mohopolo wa sehlooho o hodiswe ka dintlha, mme o ntshetswe pele ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng le bophelong ka kakaretso ho totobatsa ntlhakemo ya hae le lehlakore le leng. Moqoqo e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Dikahare tsa moqoqo di bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore mme a ka ba le makgabane kapa a a hloka bophelong. A boele a hlakise ka dintlha tse amanang le bophelo ka kakaretso ho matlafatsa ntlha ya hae.

**Phethelo**
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo le kakaretso ya mabaka ao a fanang ka ona. A fane ka kgothalletso/tshisinyo/kakanyo/tharollo.
(**Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.)** **[25]**

**POTSO YA 11: *MME* – NP Maake**

11.1 O ne a thusa batho haholo kaha o ne a tseba meriana le ditlhare tsa Sesotho.✓ (1)

11.2 Ke hobane e le ngwana, a thabetse hore habo ho tla ba teng nama e ngata mme a time metswalle ya hae.✓ (1)

11.3 E re tjebelela pele ketsahalong eo Dikeledi a seng a nyalana le monna eo wa komponeng eo a neng a se na dikamano tsa lerato le yena.✓ (1)

11.4 Ke hore Tsekiso o ile a kena dikamanong tsa lerato le ngwanana wa Sharpville mme seo sa utlwisa Dikeledi bohloko.
Ke ha Tsekiso a utlwela hore Dikeledi o tsamaya a ntse a bolella batho hore yena Tsekiso o tlilo mo nyala, taba e ne e se jwalo.✓ (1)

11.5 Ke tsitsipano, e leng moo babadi ba tshohelang mophetwa ka maemo a sa jeseng ditheohelang ao a iphumanang a le ka hare ho ona.✓✓ (2)

11.6
- Mmateboho o ile a thusa Mme ka ho mmatlela bodulo ha a fihla ha hae empa a sa mo tsebe. Ntle le thuso ya Mmateboho, Mme a ka be a ile a duba thankga ka ha o ne a sa tsebe motho tulong eo.
- Mmateboho o ile a thusa ka ho oka Mme ha a se a kula mme a boela a mo patela hahae le ha monna wa hae a ne a sa dumellane le seo. Ha re tsebe hore ho ka be ho ile ha etsahala eng ka setopo sa Mme ha a ne a se na mohlokomedi.✓✓

**(Tshwaya karabo e le nngwe feela.)** (2)

11.7 O ile a bona hore ke ngwana ya nang le boikokobetso le tlhompho, mme a na le mohau le kamohelo e mofuthu mme a bona e ka ba phoso ho qhala lelapa la motho ya jwalo.✓ (1)

11.8 Ke mothusi.✓ O ne thusa Mme maemong ohle, ho tloha ha a batla bodulo ho isa lefung la hae. ✓✓ (2)

11.9 O ne a thusa Mme, a batla ho mo okela ha hae kaha Mme o ne a kula haholo mme a le makgatheng a lefu, le Diseko a se a mo lelekile a re Mme a se ka shwella ha hae.✓ (1)

11.10 Mmateboho ke motho ya nang le kutlwelobohloko. Le ha Mme a se a kula o a mo lata ho tla mo oka, athe Diseko yena o pelo e mpe hobane o ile a leleka Mme nakong eo a kulang hore a se shwelle ha hahae leha a ne a phela ka tjhelete ya Mme.✓✓
**(Dikarabo tsohle tsa baithuti tse nepahetseng di ananelwe.)** (2)

11.11 O ile a siya mohatsae wa matswathaka le ngwana ho ya mosebetsing mme yaba ha a sa kgutlela hae.✓ (2)

11.12 Tomatso ke maemo a phehisanang le seo babadi ba se lebelletseng. Diseko o ne a sa rate ha bana ba bapalla pela hahae, empa mohla a hlahetsweng ke tsietsi ya ho tjhellwa ke ntlo, ke bona bana bao a neng a sa ba rate ba ileng ba hlaba mokgosi yaba o a thuseha. ✓✓✓ (3)

11.13 Ke Mpuse.✓Dikeledi o ne a qoqela Mpuse ditaba le merero yohle ho kenyelleditswe le taba ya hore Tsekiso o ne a rometse ba habo ho tla mo nyala kaha e le yena motswalle wa hae mme eo a mo tshidisa le ho mo eletsa athe Mmisi Lekena yena o ne a mo eletsa hore a qete dithuto tsa hae pele a nyalwa. ✓ (2)

11.14 Sepheo sa mongodi ke ho ntshetsa pale pele hore Thollo a se ke a kopana le Mme kaha a ne a dula ha Diseko. Ha ba ne ba ka kopana nnete, e ne e tla hlaha mme pale e nke mothinya osele.✓✓ (2)

11.15 E, Mme o totobaditse hore ke mme wa sebele. Ebile mme ho ngwana wa hae ha a ne a setse le yena Matatiele mme yare le ha a ilo batla monnae o ile a batlela ngwana bodulo ho ba leloko. Le ha a fihla Sebokeng o ne a ntse a itshwere jwalo ka mme ya nang le boikarabelo.

**KAPA**

Tjhe, Mme ha a totobatsa hore ke mme wa sebele. Haesale a siya ngwana Matatiele le batho bao e seng batswadi ba hae nako e telele. Le ha a se a le Sebokeng ha ka hlola a kgutlela morao ho mo lata kapa hona ho mo romella tjhelete empa a e fa Diseko hoo a ileng a ba a hlokala a eso bone ngwanahae.✓✓ (2)
**(Maikutlo a bahlahlobuwa a ananelwe.)** **[25]**

**POTSO YA 12: *TUTUDU HA E PATWE* – M Mahanke**

**Selelekela**
Mohlahlobuwa a ka lelekela ka polelo kapa potso e tsosang thahasello le ho hlalosa hore titjhere e nang le makgabane ke e jwang. Moqoqo ona ke oo ho ona mongodi a tshohlang dikahare tsa wona mme a bontsha ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.

**Karabo e ka lebellwang**
Moqoqong o sa kgetheng lehlakore, mongodi o tshohla mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae, le hoja a sa sielle dintlha tse tshehetsang lehlakore le leng.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo. A hokele ditaba tsa seratswana le tsa se se latelang ho tlisa momahano. Mohopolo wa sehlooho o hodiswe ka dintlha, mme o ntshetswe pele ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng le bophelong ka kakaretso ho totobatsa ntlhakemo ya hae. Moqoqo e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Dikahare tsa moqoqo di bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore titjhere e ka ba le makgabane kapa ya a hloka. A boele a hlakise ka dintlha tse amanang le bophelo ka kakaretso ho matlafatsa ntlha ya hae.

**Phethelo**
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo le kakaretso ya mabaka ao a fanang ka ona. A fane ka kgothalletso/ tshisinyo/ kakanyo/ tharollo.
**(Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.)** **[25]**

**POTSO YA 13: *TUTUDU HA E PATWE* – M Mahanke**

13.1 Ke mophetwa ya matjato/mahlahahlaha. ✓ O e letsa a sa ema nqa e le nngwe mme a e letsa ka matla motjhaotjhele.✓ (2)

13.2 Tlhekelong. ✓
Re tsebiswa ka sebaka seo diketsahalo tsena di etsahallang ho sona, e leng Thabure.
Re tsebiswa le ka mophetwa eo diketsahalo di tlang ho itshetleha ho yena.
Re tsebiswa le ka tlhasenyana ya kgohlano eo e tla bang yona e ntshetswang padi pele.✓✓ (3)

13.3
- Karaburetso ya kutlo.
- Karaburetso ya pono.✓ (1)

**[Tshwaya karabo e le nngwe feela]**

13.4
- Ho hlokahala ha malome wa hae eo e neng e le yena feela wa leloko ya setseng. ✓
- Ke hore mohatsa malome wa hae o ile a mo leleka.
- Ke tshwaro e mpe le lehloyo leo mohatsa malomae a neng a mo phedisa ka lona.
- Lehloyo leo bomotswalae ba neng ba mo hloile ka lona.✓

**[Tshwaya dikarabo se pedi feela]** (2)

13.5
- Sepheo sa mongodi ke ho re hlokomedisa hore hangata re hodisa bangodi ba matjhaba, ha se tlwaelo hore re qotse ba rona ba Basotho.✓✓
- Mongodi o re senolela botjhatsi ba kelello tsa bana ba babedi ho bontsha hore ke batho ba balang haholo.
- Mongodi o re kgothalletsa hore re ikgantshe ka botjhaba ba rona jwalo kaha Tutudu a entse. (2)

**[Tshwaya karabo e le nngwe feela]**

13.6 Ke Dikgapane.✓ Tutudu o ne a phetlela Dikgapane sefuba sa hae ka tsohle, ho tloha ho tsa kgolo ya hae, merero ya hae yohle le makukuno ohle a mo jang empa ha a bua le Tselapedi o ne a bua ka tsa mosebetsi feela.✓ (2)

13.7 Tjhe, matitjhere le ha a le morao nakong, a ke ke a matha mmoho le bana ba sekolo empa ba ka mpa ba tiisa maoto feela ho bontsha hore ba potlakile.
E, hobane se neng se etsahala se ne se sa tlwaeleha ebile se tshosa, ke ka hoo matitjhere a ileng a ba a matha a potlaketse ho a bona mohlolo. ✓✓
**(Tshwaya karabo e le nngwe feela.)** (2)

13.8 O ne a tlilo mo hlaba malotsana ka kopano eo Thebe a e rerileng ha Dimama ya ho ya kenya setjhaba moya o mobe kgahlanong le Tutudu.✓ (1)

13.9 E re tjebela pele moo boThabang ba ileng ba otlwa le ho tshwarwa ke mapolesa ka lebaka la ho senya thepa ya ntlo ya Tutudu.✓ (1)

13.10 Seipobi o ne a ithuta tse ngata dipuisanong tsa hae le Tutudu mme sena se mo etsa rakgwebo ya nang le tsebo ha a kopana le borakgwebo ba bang.✓ (1)

13.11 Kgohlano ya maikutlo/ka hare.✓ (1)

13.12
- Thebe o ile a ba le mona le lefufa ka lebaka la diphetoho tseo Tutudu a neng a tlile ka tsona Sedibeng.✓
- O ne a e na le lehloyo la melata jwalo ka batho bohle ba Thabure.
- Ba ne ba se ba sa kgone ho ya ha Dimama, tameneng jwalo kaha ba ne ba rata.✓

**[Tshwaya dikarabo tse pedi feela]** (2)

13.13
- Ke tsitsipano, e leng moo babadi ba tshohelang Tutudu ka maemo a kotsi ao a iphumanang a le ka hare ho ona.
- Ke tomatso dingolweng hobane re le babadi re tseba se etsahalang empa Tutudu yena ha a tsebe hore bashanyana ba sekolo ba tlilo hlasela motse wa hae. ✓✓

**[Tshwaya karabo e le nngwe feela]** (2)

13.14
- Tomatso ke maemo a phehisanang le seo babadi ba se lebelletseng. Mona tomatso ke hore Thebe, jwalo ka titjhere, o tlameha ho kgalema bana hore ba se nwe jwala empa ke yena ya ba rekelang le ho ba tshella ha ba se ba tahilwe, ba se ba sa kgone ho itshella, sena ha se a lebellwa ho yena.
- O ne a batla ho ba thapisa hore ba mo thuse ho theola Tutudu maemong a hae empa bana ba sekolo ba sa bone seo, ba thabetse ho rekelwa jwala ba mahala ke titjhere Thebe.✓✓✓ (3)

**[25]**

**SENGOLWA SA BOHOLOHOLO**

**POTSO YA 14: *KE QATI E A LOMISANWA* – SJ Mamashela**

**Selelekela**
Mohlahlobuwa a ka lelekela ka polelo kapa potso e tsosang thahasello le ho hlalosa maele ana 'Bolotsana bo ja monga bona,'a ipapisitse le diketsahalo tsa tshomo ya 'Senannapo'. Moqoqo ona ke oo ho ona mongodi a sekasekang dikahare tsa wona mme a bontshe ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.

**Karabo e ka lebellwang**
Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanane le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo. A hokele ditaba tsa seratswana le tsa se se latelang ho tlisa momahano. Mohopolo wa sehlooho o hodiswe ka dintlha, mme o ntshetswe pele ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng le bophelong ka kakaretso ho totobatsa ntlhakemo ya hae. Moqoqo e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Dikahare tsa moqoqo di bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore bolotsana bo ja monga bona. A boele a hlakise ka dintlha tse amanang le bophelo ka kakaretso ho matlafatsa ntlha ya hae.

**Phethelo**
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo le kakaretso ya mabaka ao a fanang ka ona. A fane ka kgothalletso/tshisinyo/kakanyo/tharollo. **[25]**
(**Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.)**

**POTSO YA 15: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE**

***KE QATI E A LOMISANWA* – SJ Mamashela**

15.1 Ke Lewelewele. ✓ (1)

15.2 Tjhe, kaha dithoko di bua ka ntwa ya Barolong le Bakgatla, sehlooho se ne se lokela ho kopola/kenyeletsa merabe eo e le mmedi, haholoholo hobane Barolong ba ile ba hlolwa ntweng eo. ✓✓ (2)

15.3 Thoane o ile a hlasela Barolong ka lebelo la lehodiotswana, a ba phelephanyetsa hoo a ba timmeng sealolo. Hona ho bontshitse bohlale hobane Barolong e ne e le bahale ba sebele ntweng.✓✓ (2)

15.4 La mmolaya ka sehloho. ✓ (1)

15.5 Ke Bakgatla. ✓ (1)

15.6 Ke karaburetso ya pono e hlakisang hore lehodiotswana le apesa phofu ya lona ka dipheo mme sena se re fa setshwantsho sa motho ya okamelang e mong a ba a mo hlola ntweng. ✓✓ (2)

15.7 Mantswe ana a hlaha molathokong wa botshelela (6), a tshethemme molathoko wa bosupa (7), a nto hlaha hape molathokong wa borobedi (8). Ho tshethema hoo ke hona ho diehisitseng phetapheto.✓✓ (2)

15.8 Thoane o ile a loha mano a ho hlasela Barolong nakong eo ba boloditseng ka yona hobane a tseba hore ha ho boloditswe ho a ilwa, ha ho etswe letho.✓✓ (2)

15.9 Thoane ke phoofolo e bolayang dinku ka sehlooho, ebile kapelepele, moo e habileng ho di ja, ere pele beng ba tsona ba elellwa se etsahalang, e be e se e le maobane. Mohlabani ya bitswang Thoane o hlasetse Barolong ka lebelo la lehodiotswana, a nka sebopeho le boitshwaro ba phoofolo eo a rehelletsweng ka yona.✓✓✓ (3)

15.10 Phiri o ne a tshwasitswe ke sefi mme a batla ho tshwasollwa.✓ (1)

15.11 Ntja/Tweba. ✓ (1)
**[A le mong feela.]**

15.12 Phiri o ile a batla ho ja Motho empa Motho a mo tshwasollotse sefing.✓ (1)

15.13 Ke Tshwene. Tshwene o tsebile ho loha leqheka la ho busetsa Phiri ka hara sefi, kaha eo a ne a hloka teboho.✓✓ (2)

15.14 Ha Phiri a se a nkile qeto ya hore o tla ja Motho, o sa ntsane a dumela hore ba ke ba botse batho ba mmalwanyana hore na seo Phiri a batlang ho se etsa ke toka na, ho fihlela bothoto boo ba hae bo mmusetsa ka hara sefi.
Ha Tshwene a re a kgutlele ka sefing o a dumela ntle le qeaqeo a sa nahane hore a ka nna a kwallwa hape. ✓✓ (2)
**[Tshwaya karabo e le nngwe feela.]**

15.15 Ha motho a tshwasolla Phiri sefing re a tsitsipana hobane re a tseba hore a ka nna a batla ho ja Motho kaha Phiri o dula a hlaha tshomong e le mophetwa ya sa tshepahaleng.✓✓ (2)
**[25]**

**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25**

## KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA

### POTSO YA 16: *SEYALEMOYA* – RH Moeketsi

### 'BOHLOKO BA KA' – AM Mabote

**Selelekela**
Mohlahlobuwa a ka lelekela ka polelo kapa potso e tsosang thahasello le ho hlalosa hore lerato la leruo ke mohlodi wa botle le bobe jwang. Moqoqo ona ke oo ho ona mongodi a tshohlang dikahare tsa wona mme a bontsha ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.

**Karabo e ka lebellwang**
Moqoqong o sa kgetheng lehlakore, mongodi o tshohla mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae, le hoja a sa sielle dintlha tse tshehetsang lehlakore le leng.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo. A hokele ditaba tsa seratswana le tsa se se latelang ho tlisa momahano. Mohopolo wa sehlooho o hodiswe ka dintlha, mme o ntshetswe pele ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng le bophelong ka kakaretso ho totobatsa ntlhakemo ya hae. Moqoqo e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Dikahare tsa moqoqo di bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore lerato la leruo ke mohlodi wa botle le bobe. A boele a hlakise ka dintlha tse amanang le bophelo ka kakaretso ho matlafatsa ntlha ya hae.

**Phethelo**
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo le kakaretso ya mabaka ao a fanang ka ona. A fane ka kgothalletso/tshisinyo/kakanyo/tharollo. **[25]**
(**Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.)**

### POTSO YA 17: *SEYALEMOYA* – RH Moeketsi

### 'HA SE BOYA BA NTJA' – PM Ramathe

17.1 E mabapi le metsamao ya Lesodi ya neng a se a fihla bosiu lapeng.✓ (1)

17.2 A re tjebela pele ketsahalong eo ho Lesodi a kopang mmae le ntatae hore o batla ho nyala kgarebe ya hae e leng Kgasiane.✓ (1)

17.3 O ile a nka qeto ya ho ya buisana le Malomae hore a tlo mo mmuela ho batswadi ba hae.✓ (1)

17.4 Ke kgolong ya kgohlano.✓
Kgohlano e se e rarahana kaha Pela le Maleshwane ba se ba ntse ba ngangisana ka boitshwaro le mekgwa ya Lesodi mora bona.✓✓ (3)

17.5 Pela o bohale o batla kgodiso ya bana e etswe ka tsela e nepahetseng, ke kahoo a neng a kgalema Lesodi ka ho tsamaya bosiu. ✓
Mmaleshwane ke mme ya hodisang bana ka ho ba bokotsa, ke ka hoo a dumellang ketso ya Lesodi ya ho tsamaya bosiu a re o se a hodile. ✓ (2)

17.6
- Ke ho re tsebisa hore ho bohlokwa hore mohlankana a sebetse mme a bokelle pele a ka nyala hore batswadi ba bone hore o tla kgona ho hlokomela mosadi wa hae.
- Ke ho hlokomedisa Lesodi hore ha a e so be maemong a hore a ka nyala kapa ha a eso itokisetsa ho nyala kaha ha a so bokelletse dikgomo tsa ho nyala. ✓✓

**(Tshwaya karabo e le nngwe feela mme dikarabo tsa baithuti tse nepahetseng di ananelwe.)** (2)

17.7 Puo ya Pela e fosahetse kapa tsela eo a buang le Mmaleshwane ka yona ha e a nepahala kaha ke molekane wa hae. Mantswe ana a bontsha ho se kgathalle kapa ho hloka tlhompho ho molekane wa hae Maleshwane. Banyalani/mme le ntate ha ba lokela ho buisana ka tsela ena ha ba sekaseka ditaba tsa lelapa e le hore ba fihlelle tharollo. ✓✓
**(Maikutlo a bahlahlobuwa a nepahetseng a ananelwe.)** (2)

17.8 Ba ne ba sa laetsana, empa bobedi ba bona ba tlile sebakeng seo ka tshepo ya hore ba tla kopana ho sona. ✓ (1)

17.9 Ke hobane o se a imisitswe ke mohlankana e mong. ✓ (1)

17.10 Ke sehalo sa lerato.✓ O hlalosa kamoo a thabetseng ho bona Kgasiane mme o bile o mmitsa moratuwa wa hae. ✓ (2)

17.11 Ke ketsahalo eo ho yona Kgasiane a tsebisang Lesodi hore o imme ngwana wa mohlankana e mong. Sena se ka halefisa Lesodi hoo a ka mo ntshang kotsi.✓ (1)

17.12 Ke ho ya nyalla Lesodi mosadi.✓ (1)

17.13 Ke sebapadi se sepapetlwa.✓ O eme qetong e le nngwe ya hore Lesodi o se a hodile mme ke toka hore a be le kgarebe eo a tlang ho e nyala, ke ka hoo a tsitlalletseng ntlheng ya hore Lesodi o lokela ho nyala. ✓ (2)

17.14 E, ketso ya Kgasiane ya ho ima ngwana wa mohlankana e mong, empa a le dikamanong tsa lerato le Lesodi e bontsha a se na boikemelo mme a sa tsitsa.✓✓✓ (3)

17.15 Mookotajana wa thetso o hlahiswa ke ketso ya Kgasiane ya ho thetsa Lesodi e be e ka ke yena feela mohlankana wa hae, hoo Lesodi a neng a se a nkile qeto ya ho mo nyala, empa hamorao a ima ngwana wa mohlankana e mong.✓✓ (2)

**[25]**

**POTSO YA 18: *HAESO MAFOTHOLENG* – CJ Teleki**

**Selelekela**
Mohlahlobuwa a ka lelekela ka polelo kapa potso e tsosang thahasello le ho hlalosa hore ho hloka botsitso ke maemo a jwang. Moqoqo ona ke oo ho ona mongodi a tshohlang dikahare tsa wona mme a bontsha ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.

**Karabo e ka lebellwang**
Moqoqong o sa kgetheng lehlakore, mongodi o tshohla mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae, le hoja a sa sielle dintlha tse tshehetsang lehlakore le leng.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo. A hokele ditaba tsa seratswana le tsa se se latelang ho tlisa momahano. Mohopolo wa sehlooho o hodiswe ka dintlha, mme o ntshetswe pele ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng le bophelong ka kakaretso ho totobatsa ntlhakemo ya hae. Moqoqo e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Dikahare tsa moqoqo di bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore ho hloka botsitso ha motho ho ka lebisa tshenyehong ya bophelo ba hae. A boele a hlakise ka dintlha tse amanang le bophelo ka kakaretso ho matlafatsa ntlha ya hae.

**Phethelo**
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo le kakaretso ya mabaka ao a fanang ka ona. A fane ka kgothalletso/tshisinyo/ kakanyo/tharollo.

**(Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.)** **[25]**

**POTSO YA 19: *HAESO MAFOTHOLENG* – CJ Teleki**

19.1 Ke ho atleha bophelong.✓ (1)

19.2 Ke Mofammere
Ke Takadimane ✓
**(Tshwaya karabo e le nngwe feela.)** (1)

19.3 Sehalo sa lenyatso/lehloyo. ✓ Puo ya hae e bontsha a nyatsa le ho nena katleho ya Molefi kaha bana hae ba sa atleha.✓ (2)

19.4 Ke tlhekelong. ✓
Ke moo tshwantshiso e qalang teng mme re tsebiswa dibapadi le kamano ya tsona, tikoloholo ya Mafotholeng le mona oo e leng sesosa sa kgohlano.✓✓ (3)

19.5 Mojabeng o bona ho lokela hore Molefi a iswe ngakeng ya setso e tla mo tiisa le ho mo sireletsa ka methokgo, ha Pitso yena a le kgahlanong le taba eo kaha a dumela tumelong ya bojakane/sekreste.✓✓ (2)

19.6 - Ke ha Molefi a fumana kotsi ya koloi Maseru. Ha Molefi a fumana Morongwe le mohlankana e mong ka koloing
- Ke ha Molefi a se a sotswe ke ntho ya bosiu, a se a bile a metse boya mmeleng, ya e ba hona Pitso a reng o batla ngaka ya setso. ✓

**(Tshwaya karabo e le nngwe feela.)** (1)

19.7 - Tabeng ya hore Montsheng a qetelle a se a nyetswe ke titjhere mme a iphelela hamonate lenyalong la hae.
- Ha Molefi yena a se a hloka botsitso bophelong ba hae ba lenyalo, a nyala a nyalolla mme a sa fumane mosadi ya nepahetseng. ✓

**[Tshwaya karabo e le nngwe feela.]** (1)

19.8 Mookotajana wa lerato o hlahiswa ka tsela ya hore lerato ha le na botshepehi. Molefi o hlokile botshepehi ho Montsheng yaba o nyala Jwalane. Jwalane a mo phekgola ka diketso tsa hae tse mpe yaba Molefi o a mo hlala, a nyala Morongwe eo le yena a ileng a mo etsetsa dimaka ka hore a qetelle a mo tshwara le monna e mong ka koloing.✓✓ (2)

19.9 Diketso tsa Ngatane di fosahetse kaha Molefi o ne a mo tshepa jwalo ka motswalle hape e le mohahabo. Ngatane o roteleditse tshenyeho ya bophelo ba Molefi hobane o ile a kena dikamanong tsa lerato le Jwalane le Morongwe. A boela a thusa Mapetla ho loya Molefi.✓✓

**[Maikutlo a bahlahlobuwa a nepahetseng a ananelwe.]** (2)

19.10 E mabapi le hore Molefi o ne a sa thabela taba ya hore Morongwe ha ka a kgutla mosebetsing mme le ha a letsetsa teng, ha a ka mo fumana.✓ (1)

19.11 Ke ho thiba hore a se ke a botswa haholo ka sena seo a se entseng hobane a tseba hore o entse ketso e mpe kaha ke mosadi ya nyetsweng.✓✓ (2)

19.12 Ke sebapadi se sepapetlwa✓ hobane o ntlhanngwe/ntlhapedi mme a hole. Haesale a tsitlalletse ka lehlakoreng la setso ebile a kgothalletsa hore Molefi a iswe ngakeng ya setso hore a ilo tiiswa kgahlanong le boloi le meya e mebe.✓ (2)

19.13 - Bokgoni ba hore Molefi a hlanohela Montsheng ditabeng tsa tshepiso ya lenyalo bo bontsha hore motho ka mong o se a lokolohile ho etsa seo a se ratang
- Ho hloleha ba batswadi ba Molefi ho mo qobella ho nyala Montsheng kaha malapa a mabedi a ne a se a dumellane ho bontsha hore ba ananela ditokelo tsa Molefi. ✓
- Ho lekalekana ka matla ha banna le basadi ho entse hore basadi ba Molefi ba etse seo ba se ratang. ✓

**[Tshwaya dikarabo tse pedi feela mme dikarabo tsa baithuti tse nepahetseng di ananelwe.]** (2)

19.14 E. O ile a hahlamelwa ke moya wa borutehi, a hlala kgarebe ya hae ya makgonthe, e tshepahalang hobane e sa ruteha. A nyalana le basadi ba rutehileng ba ileng ba mo dubisa thankga, a nyahlatsa mekgwa eo a hodisitsweng ka yona.✓✓✓ (3)

**[Dikarabo tsa baithuti tse nepahetseng di ananelwe.]** **[25]**

## MOFUTA WA POTSO E TELELE

### POTSO YA 20: *LEJWE LA KGOPISO* – T Letshaba

**Selelekela**
Mohlahlobuwa a ka lelekela ka polelo kapa potso e tsosang thahasello le ho hlalosa hore lerato la tjhelete ke eng. Moqoqo ona ke oo ho ona mongodi a tshohlang dikahare tsa wona mme a bontsha ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.

**Karabo e ka lebellwang**
Moqoqong o sa kgetheng lehlakore, mongodi o tshohla mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae, le hoja a sa sielle dintlha tse tshehetsang lehlakore le leng.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo. A hokele ditaba tsa seratswana le tsa se se latelang ho tlisa momahano. Mohopolo wa sehlooho o hodiswe ka dintlha, mme o ntshetswe pele ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng le bophelong ka kakaretso ho totobatsa ntlhakemo ya hae. Moqoqo e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Dikahare tsa moqoqo di bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore lerato la tjhelete ke mohlodi wa botle le bobe. A boele a hlakise ka dintlha tse amanang le bophelo ka kakaretso ho matlafatsa ntlha ya hae.

**Phethelo**
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo le kakaretso ya mabaka ao a fanang ka ona. A fane ka kgothalletso/tshisinyo/kakanyo/tharollo. **[25]**
[**Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.]**

### POTSO YA 21: *LEJWE LA KGOPISO* – T Letshaba

21.1 A re bolella hore maemo a bophelo ba Tsietsi a ntse a mpefala letsatsi le leng le le leng ho e na le hore a ntlafale. ✓✓ (2)

21.2
- Ho ngodiswa ha diRDP,
- Moqoqong ya mohlouwa, o ile a hlalosa hore basebetsi ba se ba na le ditokelo Matsatsing ana.
- Mehwanto ya basebetsi, ✓ (2)
- Tjhelete ya mmuso ya tlhokomelo ya bana. ✓

**[Tshwaya dikahare tse pedi feela. Dikarabelo tsa baithuti tse nepahetseng di ananelwe.]**

21.3
- Ke sehalo sa ho ngongoreha. ✓O ngongorehisitswe ke qwaketsano eo a bileng le yona le Naledi mabapi le maemo a lelapa la bona ka la maobane.
- Ke sehalo sa ho tshwenyeha. Tsietsi o utlwahala a tshwenngwa ke taba eo a sa rateng ho buwa ka yona le Thapelo hoseng hoo.✓

**[Tshwaya karabo e le nngwe feela. Dikarabelo tsa baithuti tse nepahetseng di ananelwe, haholoholo tse bontshang ho ngongoreha.]** (2)

21.4 Bophelo ba Tsietsi bo ile ba senyeha haholo kaha o ile a fetoha letahwa mme a se a tsohella ha Mmadibabe ho ipolaisa jwala letsatsi le letsatsi.✓ (1)

21.5 Ke kgolong ya kgohlano/tharahanong. Kgohlano e se e rarahana kaha Tsietsi o se a tobana le mathata ka lapeng, a tliswang ke maemo a bophelo ba hae mme sena se mo tshwenya haholo hoo a sa kgoneng le ho qoqela motswalle wa hae. ✓✓ (2)

21.6
- Mongodi o hlahisa mookotajana wa bobodu ka bobodu bo iponahatsang kabong ya matlo a RDP moo teng re bonang Tsietsi a sa fumantshwe ntlo ya RDP leha a ile a etsa kopo ka nako, feela ba kopileng kamora hae ba di fumantshwa.
- Re bona bobodu diketsong tsa Mohlouwa ha a ne a hlekefetsa batho ba bomme ka ho kena thobalanong le bona pele a ba fa mosebetsi.
- Ho nyaolwa ha Tsietsi a le mong mosebetsing ntle le mabaka ke sesupo sa bobodu.✓✓

**[Tshwaya karabo e le nngwe feela.]** (2)

21.7 Dipuo tsa Naledi di tletse lenyatso le tello ho monna wa hae. Ha Tsietsi a lahlehelwa ke mosebetsi o mo rolela tlhompho ebile o mo tshosa ka ho re o tla kgutlela hahabo. Naledi o ne a lokela ho hlompha le ho tshehetsa Tsietsi nakong ena e boima jwalo ka ha e le banyalani. ✓✓

**[Maikutlo a bahlahlobuwa a nepahetseng a ananelwe.]** (2)

21.8 Ke mantswe a reng: 'Ke ile ka jella tshisinyo ya hao masapo a hlooho.'✓ (1)

21.9 Ke ho tsebisa babadi ka ho se thabe ha Mmabatho ho tswa dipuong tsa hae.✓ (1)

21.10 Ke ho kenya mabenyane. ✓
Ho nyenyelepa le masiu✓
Ho reka dijo tseo ho sa tsebisahaleng hore o nkile tjhelete ya ho di reka hokae.
**[Tshwaya dikarabo tse pedi feela.]** (2)

21.11 Ba thusitse ho hodisa kgohlano/ho matlafatsa tharahano hobane ha Naledi a ne a sa ba felehetse ho ya sekolong, o ne a ke ke a kopana le Mohlouwa eo a ileng a mo fereha.✓✓ (2)

21.12 Ke sebapadi se sepapetlwa ✓ hobane o ntlhanngwe. Ha ho moo re bonang a hola teng. Haesale a tsitlallela lehlakoreng la hore Tsietsi le Thapelo ba lokela ho lelekwa ba le babedi mosebetsing.✓
Ha a ka a fetohela Mohlouwa leha a se a tseba hore Mohlauwa o ratana le Naledi. (2)

21.13 E re tjebela pele moo Naledi a seng a kene dikamanong tsa lerato le Mohlouwa e le ha a leka ho ntlafatsa maemo a lelapa la hae.✓ (1)

21.14 E, qalong Naledi o ile a nyaola Mohlouwa kopong ya hae ya ho kena dikamanong tsa lerato le yena, empa ha nako e ntse e tsamaya ke ha a fetohela seo mme a se a dumela ho utlwana le Mohlouwa.
E, qalong Naledi o ne a utlwisisa hore Tsietsi o amohela moputso o monyane empa eitse kamora ho kenngwa moya ke Seipati, o ile a fetohela Tsietsi.✓✓✓ (3)
**[25]**

**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25**
**MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80**